

DUBSKY MERCÉDESZ

Fejezetek az Aszódi Evangélikus Egyház Algimnáziumának történetéből 1863–1912

Az evangélikus egyház szerepe az oktatásban

A reformáció egyetemes történelmi folyamat volt. Ahol gyökeret vert, ott vívmányai és következményei is jelentkeztek. Hazánkban a szellemi élet fellendüléséhez vezetett.

Az evangélikus egyház – elnyomott helyzetében – egyetemet ugyan nem tarthatott fenn, eperjesi főiskolája is a lét határán küzdött. Középfokú tanintézetei azonban koronként kiemelkedőek voltak. A következő fontosabb iskolákat hozta létre: a 16. században Selmecbánya, Besztercebánya, Sopron, Eperjes, Késmárk;¹ 17. században Pozsony, Rozsnyó (gimnázium); 18. században Igló, Aszód; 19. században Budapest (gimnázium), Felsőlövő, Békéscsaba, Nyíregyháza, Bonyhád, Szarvas, Rimaszombat.

Az iskolafokok elkülönüléséről a 18. század végéig nem beszélhetünk sem a magyarországi evangélikus oktatásban, sem másutt. Különböző választási lehetőség kínálkozott a tanulni vágyók számára. Volt elemi iskola, gimnázium, sőt főiskola. A 18. század vége az a határkő, amelyen túl a népiskola és a latin iskola (gimnázium) határozottabban megkülönböztethetők egymástól. Volt rá példa, hogy az elemi osztályok és latin osztályok egy iskolát képeztek. Idővel mindkettő önálló tanintézetté alakult. Ez történt Aszódon is.

A latin iskolában a növendékek olyan tudásra tettek szert, mellyel alkalmassá váltak felsőfokú ismeretek (jogtudomány, orvostudomány, filozófia, teológia) elsajátítására. Amennyiben tanulmányaikat nem folytatták, olyan állásokat tölthettek be, amelyekben a latin nyelv ismerete nélkülözhetetlen volt. Ebben az iskolatípusban a tanulmányok alapját a klasszikus nyelv és az irodalom képezték, ezért kapták a „latin iskola” elnevezést.

Az evangélikus egyház azt az álláspontot képviselte, hogy az iskolázatás szerves része az egyház szolgálatának. Gyülekezet és iskola egymástól elválaszthatatlanok voltak. A ma Magyarországon működő evangélikus középiskolák közül – a soproni után – a legrégebbi az aszódi. Az ősi tanyoda működésének kezdete 1727 őszére tehető. Az aszódi latin iskolát tekintették az akkor már önállóvá szerveződött Pest megyei egyházmegye alapszintű középiskolájának. Az intézmény évszázadok alatt a Galga völgye szellemi központjává fejlődött. Vonzóvá vált a környék diákjai számá-

ra, de a távolabbi települések tanulni vágyó fiataljait is befogadta, tekintet nélkül vallási hovatartozásukra.

Az 1848-as forradalom és szabadságharc leverését követő időszak nem kedvezett a magyar iskolaügynek. Az egyre nehezebbé váló oktatási körülmények között a két Podmaniczky testvér (Frigyes és Ármin) kísérletei is kudarcot vallottak a tanoda megmentéséért. (A Podmaniczky család mintegy 200 éven át patrónusi szerepet töltött be az iskola életében, melynek köszönhetően a fennmaradás anyagi feltételei biztosítva voltak.) A visszaminősítést követően az 1861–62. tanévben az iskola már „vegyes” elemiként működött, ahová lánytanulók is jártak.

1863-ban Sárkány János lett az aszódi lelkész, majd az egyházmegye főesperese. Akár csak a Podmaniczkyaknak, neki is szívügyévé vált az iskola ügye. Szerette volna újjászervezni az oktatást. Közbenjárásának köszönhetően az 1863–64. tanévben az Aszódi Evangélikus Egyház Algimnáziuma két osztállyal megkezdte a működését. Az iskola történetében egy új korszak vette kezdetét, amely 1912-ig tartott.

Az életrajzokból kitűnik, hogy az algimnázium tanárai sokoldalúan képzett, kiváló személyiségek voltak. Iskolai végzettségüket tekintve mindenki teológiát vagy egyetemet végzett. Többen közülük külföldi egyetemeken tanultak.²

A szaktanárok foglalkoztatásával azonban évtizedeken keresztül gond volt. Ez természetesen szorosan összefüggött a magyar tanárképzés hiányosságaiával. Ekkor még tanárképzők nem léteztek. A tudományegyetemet végzetteknek külön tanári vizsgát kellett tenniük, hogy tanárként dolgozhassanak. A helyzetet az is nehezítette, hogy az iskolafenntartó csak a legminimálisabb bért tudta biztosítani az oktatóknak. Ezért aztán több éves, évtizedes gyakorlattal, tanári vizsgával rendelkező oktató csak nagyon ritkán szerződött Aszódra. Aszód hosszú időn át a fiatalok, az egyetemet éppen hogy elvégzett, de tanári szakvizsgát még nem szerzett oktatók iskolája volt. Előfordult, hogy csak az igazgatónak volt tanári diplomája. A tanári kar többi tagja rendelkezett ugyan egyetemi végzettséggel, de csak segédtanári minősítéssel (és fizetéssel!) tanított. Sokan éppen aszódi tartózkodásuk idején diplomáztak.

A tanárok magas végzettségét nem vitatva, ám a tanításhoz szükséges általános neveléstani, módszertani, tantárgy-pedagógiai ismeretek hiányát tényként kell megállapítani. Ennek hiánya a magukat e téren művelő oktatóknál alig volt észrevehető, de voltak olyanok, akiknek hiányosságai komoly problémát jelentettek. Az 1874. évi majálist követően Sramkó Mihály tanár urat az általa alkalmazott „pedagógiai módszerek” miatt elmarasztalták: *„Az iskolabizottmány figyelmezteti Sramkó Mihály gimnáziumi tanár urat, miszerint a testi büntetések általában de különösen azoknak gyakori, túl szigorú és helytelen modorban történő alkalmazásával a fegyelem fenntartása s a szorgalmi haladás menete, az újabb kor nevelési elvei szerint s nem célravezetően eszközöltetik – ennél fogva a fegyelem fenntartásának módjait és a szorgalmi haladást célzó eszközöket az előrehaladt kor nevelési elvei szerint alkalmazza.”*³

A gimnázium megnyitását követően viszonylag megállapodott tanári testület működött az iskolában. Az 1880-as évek elejétől, különösen pedig az 1883-as középiskolai törvény megjelenése után az aszódi algimnázium helyzete egyre bizonytalanabbá vált.

Ebben az időszakban igen sok tanár fordult meg az intézményben, alkalmanként még az igazgató kijelölése is gondot okozott. Nem volt olyan éles a határ a tanított tárgyak és tanárok esetében, mint napjainkban. Bár az egyes tanszékek meghatározott tantárgyak tanítására alakultak, a Gimnáziumi Bizottmány megfelelő jelentkező hiányában nemegyszer kénytelen volt alkalmazni más „szakos” tanárt. Pl. a testnevelés tanítását évtizedeken keresztül vagy az evangélikus segédtanító vagy a tanári testület valamelyik tagja vállalta. Csak 1909-ben alkalmaztak először képesített tornatanítót Miklóssy János személyében, aki 1912-ig maradt az intézményben. Csak a századfordulón szilárdult meg ismét a helyzet, különösen akkor, amikor az államsegély biztosításáról megkezdődtek a tárgyalások.

A lelkész-tanárok sajátos helyzetben voltak. Ők az evangélikus lelkész segítőként működtek együtt a tantestülettel. Fiatal lelkészként elsősorban arra törekedtek, hogy önálló lelkészi állást tudjanak betölteni. Míg az evangélikus vallástanár a tantestület tagja volt, addig a más felekezethez tartozó diákokat óraadó hitoktatók tanították. Kivételek voltak ez alól a református tanulók, akik az evangélikusok hittanóráin vettek részt.

Az aszódi evangélikus algimnázium tanárai

I. tanári állás, melyet 1863-ban alapítottak

1863–1864	Velky János	1889–1891	Paulik János
1864–1866	Frenyó András	1891–1894	Zuz Pál
1867–1868	Szluika Mihály	1894–1895	Zsolticzky Sámuel
1868–1872	Seffarovszky János	1895–1900	Henriczy Béla
1872–1889	Sramkó Mihály		

II. tanári állás – alapítva 1863-ban

1863–1872	Votisky Károly	1890–1891	dr. Biatsy József
1872–1886	Micsinay János	1891–1914	Strompf László
1886–1890	Petry Gyula		

III. tanári állás, melyet 1865-ben alapítottak

1865–1874	Bellus János	1887–1889	Zuberecz Pál
1874–1876	Brósz Károly	1889–1891	Kecskés Mihály
1876–1881	Osztroluczky Gyula	1891–1894	dr. Nemes D. Félix
1881–1885	Sárkány Imre	1894–1895	Incze Béla
1885–1887	Valentinyi Jenő	1895–1929	Bolla Lajos

IV. tanári állás, melynek betöltésére 1868-tól került sor

1868–1870	Csengey Gusztáv	1886–1887	Haitsch Sámuel
1870–1872	Sramkó Mihály	1887–1888	Lux Károly
1872–1886	Csengey Gusztáv	1888–1893	Kiss Albert

1893–1894	Fekete István	1895–1906	Zuberecz Pál
1894–1895	Schmidt Frigyes		

V. tanári állás – alapítva 1880-ban

1880–1881	Sárány Imre	1887–1889	Beke Andor
1886–1887	Gyöngyösi László	1889–1906	Dévény József

VI. tanári állás, melyet 1890-től töltöttek be

1890–1892	Szever János	1894–1896	Zalányi János
1891/92-ben	Simon Géza helyettesítette	1896–1898	Bellangh László
1892–1894	Simon Géza	1898–1933	Szabó Lajos

Tanügyi szabályozás

A magyar közoktatás határkövének tekintik a neveléstörténészek az 1777-ben kiadott Ratio Educationist.

Az evangélikus iskolák többségében a királyi dokumentumban leírtak a kiadás évét megelőzően már megvalósultak. Fontos elemei már korábban érvényesültek a tanításban, mely elsősorban a tanítók szaktudását minősíti. Az evangélikus iskolák annyit vettek át a királyi rendeletből, amely a további fejlődést elősegítette. 1778-ban vették át a tankötelezettség elvét, amely előbb a 6–10 éves kort érinti, a későbbiekben a felső korhatár 12 évre módosult. A tanítók nyelvtudásának köszönhető az, hogy minden nemzetiséget eleve a saját anyanyelvén oktattak.

Mária Terézia királynő népoktatás fejlesztését szorgalmazó rendelkezéseit II. József továbbfejlesztette. Az iskoláktól azt várta el, hogy a nép minél szélesebb rétege érje el a jobb termelőmunkához szükséges műveltség minimumát.

A 19. század első éveiben az iskolai reformok támogatói ismét munkához láttak. Ennek eredményeként 1806-ban sor került a II. Ratio Educationis elfogadására. Ez az új nevelési-oktatási rendszer csak a katolikus, ortodox és izraelita iskolákban volt érvényes. A protestáns iskolákban hiába keressük ennek a tanügyi rendelkezésnek a végrehajtását. Számukra továbbra is érvényes volt az 1790–91. évi törvény, amely autonómiát biztosított iskolai ügyekben az evangélikus és református egyházközségekben.

Az evangélikus egyházban 1806-ban jelent meg Schedius Lajos pesti tanár tanügyi reformja. Ez volt az első átfogó evangélikus tanrendszer, amely magában foglalja az 1790-es évektől formálódó állami nevelési-oktatási irányelvek bizonyos jellemzőit. Schedius tervezete azonban nem került bevezetésre az evangélikus iskolákban, noha a kor társadalmi elvárásainak messzemenően megfelelt.

A protestáns autonómia pedagógia terén megnyilvánuló formája az volt, hogy a tanároknak az oktatásban és a nevelésben viszonylag szabad teret engedtek. Bizonyos szabályok érvényesülését azonban elkerülhetetlennek tartották. Ilyen volt a tananyag meghatározása. Az iskolák szerkezetének tisztázása, az átjárhatóság biztosítása érde-

kében. A fizikai, erkölcsi és szellemi fejlesztésen kívül az iskola feladatát alapvető szakismeretek (kézműves, földműves) elsajátításában határozza meg. Az általános műveltség megszerzése révén „városi tisztsegek” és „katonai állapotok” betöltésére vált valaki alkalmassá. Aki rendelkezett a bölcsesség, emberség és becsületesség megfelelő alapjaival, az hozzájárult az „igaz tudomány előmozdításához”. Mai kifejezéssel élve, felsőfokú tanulmányokat folytathatott az, aki ismereteit megfelelő szinten tudta alkalmazni.

A dokumentumra jellemző a tantárgyi sokszínűség. Schedius a heti órák számát nem jelölte meg (csak a latin nyelvénél), ezt az intézményekre bízta. A reál tantárgyak oktatásánál hangsúlyozta a szemléltetés szükségességét, sürgette a megfelelő eszközök beszerzését. A humán tantárgyak esetében az olvasásnak tulajdonított nagy jelentőséget. A fegyelem fenntartását törvényi szabályozással kívánta megoldani.

Egyik legfontosabb javaslata az volt, hogy az összes evangélikus iskola egy felügyelőbizottság irányítása alá tartozzon, amelynek élén egy főigazgató áll.

Egységesítési kísérletei ellenére az evangélikus iskolákban eltérő tanrendeket alkalmaztak. Ezeket a mindenkori dékánok hagyták jóvá. Szabályzatok születtek, melyek egy-egy régió iskoláiban kerültek bevezetésre, de az eltérő adottságú tanintézetekben más maradt a tanrend. 1809-ben került Schedius terve – ekkor már átdolgozott formában – Schedius–Lovich-féle tantervként az egyetemes gyűlés elé. A tanterv elfogadása után gyakorlati bevezetésére került sor. 1836-ban revízió alá került a dokumentum. Az elmúlt 27 év nevelési-oktatási változásai megkövetelték az újabb átdolgozást. Az egyetemes gyűlés azonban 1840-ben visszautasította.

A Schedius-féle tanterv hatása – csaknem 50 éven át érzékelhető volt az oktatásban. Kisebbségi módosításokkal, változtatásokkal, a dékánok hangsúlyozta szempontok kiemelésével és a helyi adottságokat figyelembe véve „irányt” adott az oktatásnak.

Zay Károly, egyetemes felügyelő, 1842-ben Zay-Ugróczra hívta meg a tanügy jeles képviselőit. Kastélyában született meg a zay-ugróczi tanterv, mely 1842. július 15-én került elfogadásra az egyetemes gyűlés által. Általa a népiskola 4 osztályossá vált volna. Bevezetésére 7 évet szántak, de az 1848-as események közbeszóltak.

1860 októberére br. Prónay Gábor összehívott egy értekezletet, amelynek feladata volt egy kész javaslat kidolgozása. A zay-ugróczi tanterv már nem felelt meg a kor követelményeinek. Így szükség volt egy új irányadó dokumentum összeállítására. Az értekezlet fő témája a gimnáziumi oktatásról szólt.

Az értekezleten szó esett a tankönyvek hiányáról is. A résztvevők reményüket fejezték ki, hogy lesznek szerzők, akik tankönyvek írására vállalkoznak majd és munkájukat az egyetemes közgyűlés elé terjesztik jóváhagyásra. Kifejezésre juttatták azt az elvárásukat, hogy az iskolai törvények a fegyelem kezelése, az osztályozás fokozatai, a szünidők rendje tekintetében nagyobb összhang legyen a jövőben a különböző evangélikus tanintézetek között. A tanácskozáson elhangzott egy központi szerv felállítását szorgalmazó javaslat. A bizottság egy olyan igénynek tenne eleget, amely az iskolák közötti összhang megteremtését szolgálná. (Elsősorban a tanárok foglalkoztatását szabályozná.) Ez a gondolat már a korábbi évek során többször felmerült.

1861. augusztus 28-án a pesti tanterv elfogadásra került az egyetemes gyűlés által.

Továbbá kiemelték: „Szoros egyenlőség s merev egyformaság a mi gimnáziumainkban nem óhajtatik: mindazonáltal, mind általában egyházunk, mind általában a tanuló ifjúság érdekében szükséges a helyi körülményeken különös érdekeken felül emelkedő szerves egyetemességet felállítani, mely az egyes intézeteknek szabályzatul és követendő zsinórmértékül szolgáljon.”⁴

Az aszódi evangélikus algimnáziumban kezdetben (az 1879/80-as tanévig bezárólag) a különféle evangélikus középiskoláktól átvett és a helyi igényeknek megfelelően átalakított tantervet alkalmazták. Ahány testület alakult, mind alakított, hozzátett vagy elvett a követelményekből. Sajnos ezeket nem tudták maradéktalanul teljesíteni a már említett „tanárhiány” miatt.

1869 után az egyetemes ülésen elfogadott acsai tantervet vezették be. Fontos megjegyezni, hogy a pedagógiai és didaktikai tartalom az előző dokumentumból változatlanul vált részévé ennek a tantervnek.

Az alábbiakban ismertetett tantárgyfelosztás és óraszámok heti elosztása a nyolc- és négyosztályos gimnáziumokban váltak elfogadottá.

TANTÁRGYAK	OSZTÁLYOK							
	I.	1874/75.	II.	1874/75.	III.	1874/75.	IV.	1874/75.
Vallástan	2	2	2	2	2	2	2	2
Latin nyelv	5	5	6	5	6	5	6	5
Magyar nyelv	3	2	3	2	3	3	3	3
Német nyelv	2	2	2	2	2	2	2	2
Történelem-földrajz	3	2	4	2	4	3	4	3
Mennyiségtan	4	3	3	3	3	3	3	3
Természettudomány	3	3	3	3	3	2	3	3
Rajz	2	2	2	2	2	2	2	2
Szépírás	1	1	1	1	–	–	–	–
Ének	1	1	1	1	1	1	1	1
Testgyakorlat	2	2	2	2	2	2	2	2

(Az eltéréseket félkövérrel szedett számokkal kiemeltem.)

Az 1869 után elfogadott és az algimnáziumban megvalósított óranelosztást illetően jelentős különbségekről nem beszélhetünk. 1-2 óras heti eltérés mutatkozik, ami annak köszönhető – és a korábbiakban erre már utaltam –, hogy a helyi igényeket, sajátosságokat is figyelembe vették. Az óraszámok elosztásában nagyobb mértékű változást az 1880/81. tanév hozott, amikor is sor került az állami tanterv bevezetésére.

TANTÁRGYAK	OSZTÁLYOK							
	I. 1880/81.	II. 1880/81.	III. 1880/81.	IV. 1880/81.				
Vallástan	2	2	2	2	2	2	2	2
Latin nyelv	5	6	5	6	5	6	5	6
Magyar nyelv	2	5	2	5	3	4	3	3
Német nyelv	2	1	2	1	2	4	2	3
Történelem-földrajz	2	3	2	3	3	2+2	3	3-2
Mennyiségtan	3	3+4	3	3+4	3	3+3	3	3+3
Természettudomány	3	-	3		2		3	3
Rajz	2	2	2	2	2	2	2	2
Szépírás	1	1	1	-	-	-	-	-
Ének	1	2	1	2	1	2	1	2
Testgyakorlat	2	2	2	2	2	2	2	2

(Az eltéréseket félkövérrel szedett számokkal kiemeltem.)

Jelentős változás a mennyiségtan és a magyar nyelv oktatásában következett be. Mennyiségtanból az összesen heti 7 órán a rajzoló geometria és a számtan osztozott az I. és II. évfolyamon.

III. osztályban a földrajz tantárgyban megkülönböztettek polgári (2 óra) és természettani (2 óra) földrajzot.

Az iskolákban az osztályrendszer volt az uralkodó.

A szorgalmi időszakot két félévre bontották. Az alapvető követelményeket olyan praktikus és konkrét ismeretekben fogalmazták meg, mint pl.: négyzetre emelés; szóelemzés; idegen nyelv esetén olvasmányok, versek fordítása stb.

Az óra anyaga és az órát tartó tanár neve az osztálynaplóban került rögzítésre.

Különbséget tettek a „kötelezett rendes tantárgyak” és a nem kötelező (gyorsírászat, francia nyelv, zongora) tárgyak között. Melléktantárgyként tartották számon a tornát és az éneket. Sor került a „szabadkézi rajz” bevezetésére. A többi tárgyhoz képest kevés, heti két óraszámban oktatták.

Aki a megfogalmazott követelményeket elégséges szinten elsajátította, felsőbb osztályba léphetett. Aki egy tantárgyból bukott, az a tanári testület engedélyével javíthatott. Az a tanuló, aki két tantárgyból kapott elégtelen osztályzatot, a felekezeti főhatóság (az egyházkerület püspöke) engedélyével javítóvizsgát tehetett. Aki kettőnél több tantárgyból nem teljesítette a tantervi előírásokat, osztályt kellett ismételn.

A tankönyvek is jelentős változáson mentek keresztül az állami tanterv bevezetését követően. Egy-egy új tankönyv bevezetése azt jelentette, hogy nem egy tantárgy esetében az alapok elsajátításától több tanéven keresztül használták ugyanannak a szerzőnek a könyvét az évfolyamnak megfelelően. Így például Balogh Péter: Magyar nyelvtan című könyve a gimnázium 1-3 évfolyamán vált tankönyvvé.

Azonban nemcsak az oktatás volt ezeknek az intézményeknek a feladata. Az egyetemekre, akadémiákra való felkészítésen kívül egyfajta „humanisztikus nevelést” bizto-

sítottak. Növendékeik szellemi képességein túl jellemüket is igyekeztek formálni. „Senki sem lehet valódi gimnázialis tanító, aki nem egyszersmind nevelő a szó legnemesebb értelmében”⁵ – írta Szelényi könyvében.

1886-ban jelent meg nyomtatásban az evangélikus középiskolák utolsó autonóm tanterve. Kidolgozásában jelentős része volt a budapesti evangélikus gimnázium tantesületének, különösen Böhm Károlynak. Ezen dokumentum az állami tantervvel több pontban megegyezett, helyenként kiegészítette azt. Gyakorlati bevezetésére azonban nem került sor, annak ellenére, hogy az 1884. évi egyetemes közgyűlés jóváhagyta. Ennek oka az volt, hogy az iskolák többsége igényt tartott az állam támogatására, melynek feltétele az állami tanterv elfogadása volt. Mivel az „államsegély” nélkülözhetetlen volt a fennmaradáshoz, így önállósulási törekvéseik gyakran elméleti síkon maradtak meg.

Nevelési alapelvek

Az állami tanterv bevezetése egy évig átmeneti jellegű volt, majd véglegesen elfogadták. Mindez nem jelentette az evangélikus szellemiség és autonómia felszámolását.

A tanári kar egyetértett abban, hogy az oktatáson kívül nagy hangsúlyt kell fektetnie a tanulóik nevelésére. Figyelemmel kísérték iskolán kívüli életüket. A szállásadókkal – aki a szorgalmi időszakban gyakorlatilag a szülőt helyettesítette – állandó kapcsolatban álltak, nemegyszer személyes látogatást tettek tanítványaiknál.

A szállásadótól elvárták, hogy kísérje figyelemmel a gyermek testi, lelki fejlődését. Vigyázzon rá, óvja a rossz társaságtól és az erkölcstelen dolgoktól. Ne engedje a gyermeket az utcán kóborolni. Nyáron este ½8, télen ½7 után csak kísérettel közlekedhettek az intézmény tanulói.

A felnőtt teljes felelősséggel tartozott lakója tanulmányi előmeneteléért. Rendszeresen számon kérte a házi feladatokat. A szállásadó felelt azért is, hogy a diák hiánytalan felszereléssel jelenjen meg az órákon.

Elvárták a „pártfogótól”, hogy ügyeljen a gyermek egészségi állapotára. Felügyelje a tisztálkodását, ellenőrizze a lakószobák tisztaságát. Az iskola is sokat tett tanulói egészségének megőrzése érdekében. Minden évben beszámoltak a diákok egészségi állapotáról, amely általában jó volt. Az orvosok rendszeresen vizsgálták őket, az akkor már létező védőoltásokban részesítették mindegyiket. Télen a Galga árterére vitték a gyerekeket korcsolyázni, sőt azzal is foglalkoztak, hogy az úszásoktatás céljára valamilyen megoldást kellene találni, mivel a Galga fürdésre nyáron jó volt, de úszni nem lehetett benne.

A szülőkkal szemben is hasonló elvárásokat támasztottak. Úgy vélték, a gyermek fejlődése érdekében elengedhetetlen az összhang a családi és az intézményes nevelés között. Család és iskola támogatta, megerősítette egymást törekvéseikben. Ennek érdekében a szülők rendszeres tájékoztatást kaptak gyermekükről (szorgalom, magatartás, tanulmányi eredmény stb.). A tantesület rendszeresen tartott értekezleteket, ahol minősítették a tanulók munkáját, és ezek eredményeiről a szülők külön értesítést kaptak.⁶

A tanulók erkölcsi, magatartási állapotára is hangsúlyt fektettek. Külön biztosították minden vallásfelekezet templomi ünnepeinek megtartását.

HÁZIREND

„Az aszódi ág. h. evangélikus gimnázium tanári kara tanulói lelki-testi javát féltő szeretetének szigorával fordul a szülékhez és szállásadókhöz egyfelől azért, hogy őket a tanulók házi életének megkövetelt rendjéről tájékoztassa; másfelől azért, hogy a tanulók egészségi s erkölcsi érdekét célzó intézkedéseinek a szüléktől és szállásadóktól jogosan elvárt, lelkiismeretes végrehajtását biztosítsa. E szabályzat törvényei a következők:

1. A tanuló a tanulásra kijelölt időt komoly munkában töltse el. Az iskola tanító és nevelő munkája csak úgy lehet eredményes, ha azt az otthon munkája egészíti ki. Ebből az igazságból következik, hogy a tanuló nemcsak az iskolában, de otthonában is tanuló legyen. A gimnázium tanterve szerint a torna és játék gyakorlása minden tanulóra nézve kötelező; s mivel így a gimnázium a testi nevelésen kívül a kedély felüditéséről is kellőképpen gondoskodik, az otthon töltött időnek nem a szórakozás, hanem a komoly munka idejének kell lennie. Azért fontos, hogy a háziak is tanulóknak tekintsék a tanulót s ne bízzák meg a házi teendők körébe eső, hozzá nem illő foglalkoztatással; a munkára szánt időt ne rabolják el tőle s gondolják meg jól, hogy az időelvonással, a hozzá nem méltó foglalkoztatással a tanuló tudásának s talán erkölcsének tőkéjét veszélyeztetik. E tiltó kívánalommal összeegyeztethető az a törekvés, mely szerint a szülék a tanulót napi kötelességének teljesítése után valamely hasznos gyakorlati tevékenységre óhajtják oktatni, mert kétséget kizárólag feltételezhető, hogy e gyakorlati foglalkoztatás szintén a tanítás érdekét szolgálja s nem esik a tanuló kötelességteljesítésének rovására. A szállásadók részéről azonban a tanulóval szemben semminemű foglalkoztatásnak helye nincs.

2. A tanulónak meghatározott munkarendet kell készítenie és követnie. A tanulmányi eredmény a tanuló szorgalmán kívül az időnek okos beosztásától függ, mely körülményekre, valamint az étkezés meghatározott idejének következetes megtartására a háziaknak szigorú tekintettel kell lenniök. A lefekvés 9 óránál korábban s 10 óránál későbbben nem történhetik; a felkelés, öltözködés, mosakodás ideje 6 és 7 óra közé esik. A jelzett időpontok következetes betartását, mint a rendszeretere nevelés egyik eszközét, itt különösen hangsúlyozzuk.

3. A tanuló köteles a gimnáziumi órarendet a háziak előtt is bemutatni és nyilvántartani. A gimnáziumi órarendet nemcsak azért kell ismerniök a háziaknak, hogy tanulói munkáját az ott jelzett tárgyakból megköveteljék, hanem azért is, mert az biztos tájékoztatóul szolgál a tanuló elfoglaltságára nézve s így a haszontalan időtöltésnek vagy elmara-
dozásnak elejét vehetik s általában véve a tanulót ellenőrizhetik.

4. A tanuló a meghatározott időben pontosan menjen iskolába s térjen vissza otthonába. Hazulról a tanóra előtt 15 perccel iskolába kell indulnia, s óra után 15 perccel otthon kell lennie; otthonát a tanuló a tanári kar engedélye nélkül el nem hagyhatja; multságokon, látványosságokon, hangversenyeken, színelőadásokon a szülő vagy szállásadó kíséretében is csak a tanári kar engedelmével vehet részt.

5. A tanulók társaikat csak komoly okból és rövid időre látogathatják. Mivel a tanulók az iskolai óráközökben elegendő időt nyernek arra nézve, hogy egymással barátságosan el-társaloghassanak, lakásukon a gyakori, hosszas látogatásoknak helye nincs; különösen figyelni kell arra, hogy a tanulószoba diáktanya ne lehessen; ahol több tanuló van egy szál-láson, ott a békés együttmunkálkodás és egyetértés szelleme legyen otthonos.

6. A tanulónak okos elővigyázattal óvnia kell egészségét. Az emberi szervezetnek a napi eledelen kívül legfontosabb tápláléka a tiszta levegő és tiszta víz, azért a tanulók és háziak ezekről a szükségletekről, mint amelyek a testi szervezet életében építő és romboló erejüknél fogva rendkívüli hatásokat eredményezhetnek, a szoba gyakori szellőztetésével, jó és friss ivóvíz nyújtásával lelkiismeretesen gondoskodjanak. Különösen ajánlatos, hogy a szobába lefekvés előtt éjjelre tiszta levegőt zárjanak, mert csak így lehet a pihenés teljes, így merít-het erőt test és lélek a nap munkájának fáradalmi utáni a holnap új kötelességeinek telje-sítésére. Gondosan vigyáznia kell a tanulónak arra is, hogy az időjáráshoz mérten, az évszakok változó hőmérsékletének megfelelően öltözködjék; ezzel sok betegségnek veheti elejét. Mivel a tanulók könnyelmű óramulasztása szigorúan tiltva van, a háziak a mulasz-tást csak komoly okok alapján igazolják; minden visszaélésről a tanári karnak, betegség esetén pedig a gimnázium orvosának jelentést tenni kötelesek.

7. A tanulónak megjelenésében és viselkedésében szerénynek, illemtudónak kell lennie; magatartása sohasem lehet bántó, vagy éppen sértő; felnőttekkel szemben csak a szelíd en-gedelmesség lehet helyénvaló. Ruházata legyen mindig rendes és gondosan tiszta; általában lelkének, testének tisztasága tükröződjék egész külsején. Mindezek tekintetében is a kör-nyezet példaadása lehet a leghathatósabb erő a tanuló nevelésének nagy munkájában.

8. A tanuló minden körülmények között legyen igazságszerető s előre gondolja meg, hogy minden cselekedetért felelősséggel tartozik. Az igazmondás erényét kell gyakorolnia még akkor is, ha az saját hibájának feltárásával vagy esetleg büntetésével járna. Általában a felelősség gondolatát kell felébreszteni és megszilárdítani a tanuló lelkében; azt a gondo-latot, mely arra ösztönzi a tanulót, hogy cselekedetének végrehajtása előtt öntudatos mér-legeléssel vessen számot a maga s a mások értékes javával s cselekedetének következménye-ivel. A tanuló ügyében vagy a házi körben felmerülő kérdések részrehajlatlan elintézése a háziak részéről a legnagyobb biztosíték lehet arra nézve, hogy a tanuló lelkében a megalku-vást nem tűrő igazságérzet kifejlődhessék.

9. Legyen a tanuló vallásos. A vallásos érzés fejlesztését a háziak ápoló gonddal segítsék elő. Imádsággal kezdje a tanuló a napot s imával zárja be. Isten előtt hitéről ne csak magá-nosan, zárt ajtókon belül, de templomában is tegyen tanúbizonyságot. A családi kör neve-lése indítsa a tanulót arra a benső megalázkodásra, mely kétségtelen bizonyossággal érzi át, hogy a gyenge, véges ember életének minden java a végtelen hatalmú örök Isten kezéből származik, aki nemcsak lesújtja a gonoszt, de áldó kegyelmét nyújtja azoknak, akik őt szeretik s neki tetsző életet élnek.

10. Legyen a tanuló erkölcsös. Mindenkor híven, ingadozás nélkül kövesse a lelkiismer-et íratlan örök törvényének intó szavát, mely az élet szövevényes viszonyai között mindig megmutatja a jónak, helyesnek útját. A családi kör nevelje a tanulót arra az igazságra, hogy a nyugodt, tiszta öntudat az emberi élet legbecesebb tulajdona; nevelje arra a kész-ségre, hogy ne a bűnhődés féltelme miatt kerülje a rosszat, hanem azért kövesse a jót, mert

lelke csak a jónak tiszteletében és szeretetében találja élete boldogságának megszentelt gyönyörűségét.

11. A tanuló egész lelkületében legyen alázatos és emberszerető. Ne adjon helyet lelkében az elbizakodottságnak, haragnak vagy gyűlöletnek; amennyire önmagát megbecsüli, annyira becsüljön, tiszteljen és szeressen másokat. Mélyen hassa át lelkét az örök törvény: szeresd felebarátodat, mint magadat.

12. A tanuló általában őrizze meg lelkének, testének tisztaságát; semmi bűnnel, semmi cselekedettel ne szennyezze be lelkét, testét s az emberi méltóságot erényes, becsületes életének minden cselekedetében őrizze meg. Mivel a tanuló érzékeny s minden hatást magába fogadó lelke a családból s általában környezetéből nyeri az egyéniségét öntudatlanul is irányító erőt, a családnak s környezetnek lelki, testi tisztasága, egész érzelmi világa, a tanuló fejlődő egyénisége érdekében nem hangsúlyozható eléggé.

Azért a gimnázium tanári kara hivatásának teljes tudatában arra törekszik, hogy azok a nemes érzelmek és gondolatok, melyeket az ifjú lelkekben felébreszteni és megszilárdítani óhajt, a családban is gerjesztő és ápoló erőre találjanak, hogy így iskola és otthon a közös munkára egyesülten igazi jellemet nevelhessenek magyar hazánknak és az egész emberiségnek.

Magasztos öröm reánk nézve, hogy ifjúságunk elé a legtiszteletreméltóbb férfiú jellemét állíthatjuk eszménykép gyanánt, aki mint jeles aszódi diák itt élte át ifjúsága röpké éveit; lelke itt telt meg gazdag tartalommal s magyarsága büszke tudatában innen indult el tünevényes pályafutására. Az emberi erények és a legnemesebb érzések e gazdag lelkű birtokosa, a honszerelmében megdicsőült világhírű költő: Petőfi Sándor. Dicsőségéből minden aszódi tanuló alakjára esik egy sugár, mert a föld, melyen jár, a hajlék, melyben tanul, emléktől van megszentelve. Kell, hogy az a sugár ne csak beragyogja a tanuló alakját, de hassa át egész bensejét s szívét mindvégig a honszerelem szent hevével dobbantsa meg.

Mivel a tanári kar a tanuló egész jövőjére kiható fontosságot tulajdonít annak, hogy a tanuló milyen környezetben tölti el fogékony ifjúsága éveit, a tanuló a tanári kar értesítése és jóváhagyása nélkül szállást nem fogadhat. A szállásadók erkölcsi és anyagi kötelezettségeiknek lelkiismeretesen tartoznak eleget tenni; a náluk levő tanulók a tanári kar felügyelete és ellenőrzése alatt állanak. A szállásadók tanulóiknak e szabályzat alapján bármi tekintetben kifogásolt házi életéről a tanári karnak jelentést tenni kötelesek. Ahol a tanuló testi és lelki, vallási és erkölcsi érdeke e szabályzat követelményei alapján biztosítva nincs, a tanári kar a tanulót az illető szállásadótól kérlelhetetlenül eltiltja.”⁷

ISKOLAI TÖRVÉNYEK

„Minden tanuló, midőn tanodánkba lép, fontos kötelességeket vállal magára, melyeknek teljesítésétől függ az intézet céljainak elérése. – E kötelességek a következő törvények által határozottak meg, melyeknek megtartását tanintézetünk minden tanulótól egyaránt megkívánja:

I.

Minden tanuló, felvétele végett tartozik szülei, vagy gyámja kíséretében, az igazgatónál személyesen megjelenni s hiteles bizonyítványt előmutatni; a magántanulók felvételi vizsgát tesznek le. A tanuló köteles a tandíjat félévenként előre lefizetni. –

II.

Az iskola pontos látogatása a tanulónak legelső kötelessége. Ha valamely tanuló a leczkét elmulasztotta, tartozik a mulasztás okát osztálytanárának bejelenteni. – Alapos ok nélkül történt leczke-mulasztás a hanyagsághoz mérten büntetetik. –

III.

A tantermek a tanulóknak a tanítás megkezdése előtt egy negyedórával nyitvatnak meg, mely időben a tanulók osztályaikban gyülekeznek össze, és csendes, illedelmes magaviselet mellett várják be tanáraikat. –

IV.

A tanuló tisztán és illedelmesen tartozik az iskolában megjelenni úgy, hogy külseje által is tanuló ifjúhoz való műveltséget tanúsítson. – Ezen tisztaság, a tanszerekre nézve is megköveteltetik. –

V.

A tanuló tartozik az illető tanórára összes tanszereit magával hozni. – Idegen szerű tárgyakat a tanórára hozni elkobzás terhe alatt tilos. –

VI.

Az iskola teremben a tanuló az illető tanár beléptekor, valamint távozásakor felállás által jelenti ki tiszteletét. Ugyanez történik, ha az iskola elöljárói jelennek meg az iskolában. –

VII.

A tanítás alatt minden tanuló tartozik magát illedelmesen viselni, a tanításra figyelni s mindazt megtartani, amit tanára jónak látott elrendelni. –

VIII.

A tanuló ifjak egymás iránt tisztelettel viseltessenek. – Ha valamely tanuló más által megsértettnek érzi magát, óvakodjék a visszatöréstől, hanem jelentse az esetet osztálytanáránál. – A tanulók általában jól nevelt ifjakként viseljék magukat; kerüljék mindazt, ami az illedelmet sérti. – Az egyház és iskola előljárói, a tanárok és más tisztességes személyek iránt tiszteletet tanúsítani a tanuló becsületére válik. –

IX.

Az iskolai bútorok rongálása s a falakra való firkálás szigorúan tiltatik; a kártevő nemcsak az okozott kárt tartozik megtéríteni, hanem bűnhődni is fog. –

X.

Tilos a könyvek vagy ruhák elzálogosítása, úgyszintén a szülőktől kapott pénz könnyelmű elfecsérlése. –

XI.

Minden oly-nemű foglalkozás, költséges, vagy fogyasztás, mely csak felnőtteket illet, szigorúan tiltatik. –

XII.

Nyilvános mulatságokban a tanulók szülei, vagy rokonaik kíséretében jelenhetnek meg, de akkor is csak az igazgató engedelmével. –

XIII.

Ki a szünidők alkalmával az intézetből eltávozik, magát az igazgatónál és osztálytanáránál bejelenteni tartozik. –

XIV.

A város határát az igazgató tudta nélkül elhagyni nem szabad. –

XV.

Saját felekezeti templomában a szokott időben minden tanuló köteles eljárni. –”⁸

Az algimnázium tantestületének tagjai az oktatáson kívül fontosnak tartották tanítványaik jellemének fejlesztését. Elvárásait írásos formában tették egyértelművé tanulóik számára. Ez a szabályzat pontokba szedve vált hozzáférhetővé mindenki számára. A *Házirend* és az *Iskolai törvények* című dokumentumok tartalmazzák azokat a követelményeket, amelyeknek meg kellett felelnie a tanulóifjúságnak. A pontok megfogalmazásánál kerültk a tiltó és felszólító mondatok alkalmazását. Kijelentő mondatokban írták elő a megfelelés kritériumait, pl.: „*a tanuló legyen, a tanuló köteles, a tanulónak kell... stb.*”

A tantestület tagjai egyetértettek abban, hogy az ismeretek átadásán kívül egyfajta erkölcsi tartást kell adni tanítványaiknak. Ennek a pontosság éppúgy része volt, mint az egymás iránti tisztelet, szeretet, a becsületesség, az igazmondás, a másokért érzett felelősség vagy saját tetteik következményeinek vállalása. A megfelelő szokásrendszer, a társadalmilag elfogadott viselkedés- és magatartásformák kialakítása a szocializációs folyamat része volt, akárcsak napjainkban.

Ezen célok elérése érdekében a családnak is részt kellett vállalnia a személyiségfejlesztésben. A család és iskola harmonikus együttműködése következtében a diák kikerülve az iskolapadból a társadalom hasznos tagjává vált. A gyermek környezetének tagjai (szülők, pedagógusok, szállásadók) egymás munkáját segítve olyan keresztyén értékrend közvetítésén fáradoztak, amely a kor szellemének megfelelt és bensővé válása lehetővé tette a konstruktív életvezetést.

Az *Iskolai törvényekben* rögzítették a tanulók iskolai kötelezettségeit. Megtalálható itt minden az iskolában és templomban való kötelező megjelenéstől a házi feladat elkészítésén át az illedelmes viselkedésre vonatkozó előírásokig egyaránt. Ezen szabályok be nem tartása következményeket vont maga után.

Úgy vélem, a fenti törvények – a mai diák számára talán megmosolyogtató – szigorú előírásokat foglalnak magukban. Híven tükrözik alkotóik emberformálás iránti elkötelezettségét, a nevelhetőségbe vetett hitét. Mindezek ellenére vagy talán épp ezért az iskola által kialakított arculat nagymértékben hozzájárult az intézmény népszerűségéhez, látogatottságának növeléséhez.

A tanulóifjúságról

Az alábbiakban az algimnázium diáklétszámának alakulását ismertetem. Összesen 4553 fő végzett az intézményben az 50 év folyamán. Mivel nem minden tanév adatai ismertek számunkra, így ez az adat nem a teljes létszámot tükrözi.

1862/63.	nincs adat	1868/69.	71 fő
1863/64.	nincs adat	1869/70.	92 fő
1864/65.	51 fő	1870/71.	82 fő
1865/66.	nincs adat	1871/72.	79 fő
1866/67.	nincs adat	1872/73.	84 fő
1867/68.	45 fő	1873/74.	78 fő

1874/75.	102 fő	1893/94.	102 fő
1875/76.	113 fő	1894/95.	102 fő
1876/77.	120 fő	1895/96.	100 fő
1877/78.	110 fő	1896/97.	99 fő
1878/79.	97 fő	1897/98.	94 fő
1879/80.	113 fő	1898/99.	110 fő
1880/81.	108 fő	1899/1900.	95 fő
1881/82.	89 fő	1900/01.	90 fő
1882/83.	100 fő	1901/02.	102 fő
1883/84.	104 fő	1902/03.	98 fő
1884/85.	105 fő	1903/04.	107 fő
1885/86.	96 fő	1904/05.	114 fő
1886/87.	93 fő	1905/06.	114 fő
1887/88.	110 fő	1906/07.	110 fő
1888/89.	105 fő	1907/08.	103 fő
1889/90.	100 fő	1908/09.	120 fő
1890/91.	97 fő	1909/10.	118 fő
1891/92.	98 fő	1910/11.	108 fő
1892/93.	107 fő	1911/12.	118 fő

A számadatok önmagukért beszélnek. Meg kell azonban említenem, hogy az aszódi al-gimnázium olyan tanintézet volt, amely nemcsak az evangélikusok, hanem más vallások követői előtt is szélesre tárta kapuit (amint erre már utaltam). Az intézmény népszerűségének növekedésével a diákok létszáma 10 év alatt megduplázódott, majd tovább emelkedett. Az 1874/75. tanév évkönyvében Csengey Gusztáv, az akkori igazgató, így írt erről: „Az aszódi ev. algymnasiumot a prot. áldozatkészség teremtette; de sohasem sáncolta el magát szűkkeblűen a felekezetiesség korlátaival. A vidék tanulóinak valláskülönbség nélkül egyenlő szeretettel tárta föl keblét s felekezeti jellegét csak címében tartotta meg. ... A vidék lassan felismerte az intézet jótékony hatását, pótolhatatlan szükségét, s mindig nagyobb-nagyobb bizalommal hozták el gyermekeiket protestáns, kath., és izr. szülők egyaránt.”

Ezeknek a gondolatoknak ellentmond az a tény, hogy a tandíj különböző kategóriáinak megállapítása részben vallási vonzatú volt. A tandíj összegének meghatározásában szerepet játszott az is, hogy az illető támogatást nyújtott-e az iskolának vagy sem, helybéli vagy vidéki diákról volt szó. A folyton emelkedő tandíj az 1887/88. tanévben a következőképpen alakult:

az alapítók – helybéli evangélikusok	12,- Ft helyett 14,- Ft
keresztények (függetlenül a helytől)	18,- Ft helyett 20,- Ft
izraeliták (függetlenül a helytől)	24,- Ft helyett 30,- Ft

Legmagasabb összegű tandíjat az izraelita tanulóknak kellett fizetniük. Több mint a kétszeresét fizették, mint a helybéli evangélikus tanulók, akiket kétségkívül előnyben részesítettek a más vallásúakkal szemben. A megkülönböztetés a katolikus és refor-

mátus tanulók esetében is érvényesült, csak sokkal kisebb arányban. (Másfélszeres összeget fizettek.)

Ez a szembetűnő különbség azzal magyarázható, hogy semmivel (természetesen a tandíjon kívül) nem járultak hozzá az iskola fenntartásához. Ezért 1881-ben tárgyalásokat kezdtek, amelyek azonban csak a század végén vezettek eredményre. Ennek köszönhetően a tandíjak összege így alakult az 1901/1902. tanév folyamán:

helybéli protestáns tanulók	40 Korona
vidéki protestáns tanulók	48 Korona
más vallásfelekezetűek	60 Korona

Látható, hogy a kedvezményezettség a protestáns tanulók javára továbbra is fennáll, de a különbség mértéke csökkent.

A következő táblázat a tanulók „részletes” adatait tartalmazza az 1874/75. tanévben.

Osztály	Tanulók száma			Lakhely		Vallása					Időközben kimaradt	Időközben jött
	Beíratott az év végén	Nyilvános	Magán	Vidéki	Helybéli	Ev.	Ref.	Róm. kat.	Ortodox	Izraelita		
I.	42	38	4	36	6	20	3	12	-	8	-	1
II.	22	21	1	14	8	6	-	7	1	8	1	-
III.	22	22	-	16	6	3	5	8	-	6	-	-
IV.	16	15	1	13	3	5	3	6	-	2	-	-
Össze- sen:	102	96	6	79	23	34	11	33	1	24	1	1
%:		94	6	77	23	33	11	33	1	22		

Ebben a tanévben a diáklétszám megduplázódott a kezdetekhez képest. A gimnázium I. osztályába csak olyan fiú tanulókat vettek fel, akik betöltötték 9. életévüket és az elemi iskola elvégzését hiteles bizonyítvánnyal tudták igazolni. Megfelelő bizonyítvány hiánya esetén felvételi vizsgára kötelezték a tanulót, ami díjmentes volt. A felvételehez folyékony és értő olvasás; egyszerű és összetett mondatok ismerete; helyes és olvasható írás; tízes számrendszerben ezerig egész és tört számokkal a négy alapművelet tudása szükséges.

Az osztályonkénti magántanulók száma minimális volt. Nem is minden évfolyamon tartottak nyilván magántanulót. Az iskola létszámának csupán 6%-át tette ki. Ezeknek a diákoknak a tanév elején és végén vizsgát kellett tenniük. Kivételes és rendkívüli esetben ettől az időponttól az igazgató engedélyével el lehetett térni. A tanulóknak írásban, szóban és rajzban kellett számot adni tudásukról.

„A fegyelem fenntartásában némi nehézséget okoz, hogy a vidéki tanulóink egy része bejár a

szomszédos községekből s így fölöttük örködnünk kell egész nap, az előadáson kívül is.”⁹ Számukra a tanítás után napközi otthonos ellátást biztosítottak.

Felekezeti hovatartozás tekintetében nagyfokú tolerancia jellemezte az intézményt. A diákoknak „csak” 1/3-a volt evangélikus, a többi kétharmad megoszlott a reformátusok, római katolikusok, izraeliták és ortodox (1%) vallásúak között.

Tanév közben az iskolát csak indokolt esetben hagyhatta el a tanuló, így lemorzsolódásról alig beszélhetünk.

Ezek az arányok átlagosan jellemzőek a tanulók adatainak megoszlására. Kisebbségi eltérések az évek során a tanulói létszámtól függően tapasztalhatók, de az eddigiektől jelentős mértékben eltérő változás nem állapítható meg.

A tanulók szüleinek vonatkozó adatokat először az 1880/81. tanévet feldolgozó évkönyvben találtam. Sajnos ezek is hiányosak.

Osztály	Tanulók száma			Lakhely		Vallás				Kimaradt	Szülei polgári állása			
	Beiratkozott	Nyilvános	Magán	Vidéki	Helybeli	Evang.	Ref.	Róm. kat.	Izraelita		Értelemiség	Ósternelő	Iparos	Szolgálattev. végző
I.	25	21	4	23	2	10	3	6	5	-	16	2	3	-
II.	23	22	1	15	8	6	2	6	9	-	10	-	5	-
III.	25	25	-	20	5	7	1	11	6	2	14	1	2	2
IV.	16	16	-	15	1	9	-	2	5	-	9	-	2	-
Összesen:	89	84	5	73	16	32	6	25	25	2	49	3	12	2
%		94	6	82	18	36	8	28	28				66 fő	

A tanulók életkorok szerinti megoszlása is változó képet mutat.

Osztály	9 év	10 év	11 év	12 év	13 év	14 év	15 év	16 év	Összesen
I.	2	10	14	9	1	-	-	-	36
II.	-	-	6	9	8	3	-	-	26
III.	-	-	2	6	9	3	-	2	22
IV.	-	-	-	-	5	5	4	9	23
Összesen	2	10	22	24	23	11	4	11	107

1912-ben nyolcosztályos főgimnáziummá fejlődött az aligimnázium.

A gazdasági világválság idején, Schulek János tervei alapján készült el az az épület, amely az államosításig otthont adott az evangélikus gimnáziumnak az Aszódról Hatvanba vezető főút mentén. (E harminchat év történései nem tartoznak az általam jelelt témához.)

A gimnázium újbóli megnyitása

1991-ben megjelent az egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről szóló törvény. Ezzel lehetőség nyílt arra, hogy az evangélikus egyház újraindítsa középfokú oktatását Aszódon. Megkezdődtek a tárgyalások az önkormányzattal, amely úgy döntött, hogy nem adja vissza a Hatvani úti iskolaépületet. Ennek ellenére az Evangélikus Egyház vezetősége amellet foglalt állást, hogy „a régi név visszavételével vállalja Aszódon két és fél évszázadon át megvalósított oktatási tradícióit és kifejezi a nagy költő iránti nagybecsülését is, aki az evangélikus gimnázium tanulója volt Aszódon 3 éven át”.¹⁰

1994-ben a tárcaközi bizottság határozatot hozott, amely arról szólt, hogy az evangélikus egyház építse meg új oktatási intézményét. Az akkori kormányzat 575 milliót adott az egyháznak kártalanításként. Az építési telket a helyi önkormányzat biztosította az evangélikus templom melletti területen. Megkezdődhetnek a szervezési, tervezési munkálatok a kivitelezés mielőbbi biztosítása érdekében. Mint korábban Sárkány János tette, a helyi egyházi vezető, Detre János esperes is felkarolta az iskola ügyét. Az ő és együttműködő munkatársai kitartó munkájának köszönhetően 1996 májusában megkezdődhetett Nagy Tamás Ybl-díjas építész tervei alapján egy húsz tantermes iskola építése.

Közben folyt az oktatás. 1994. szeptember 1-jén egy négyosztályos és egy hatosztályos gimnáziumi osztály indításával az Evangélikus Egyház Aszódi Petőfi Gimnáziuma megkezdte működését. 3 éven át tartó albérelti elhelyezést (amely az Aszódi 1. számú Általános Iskola alagsorában volt) követően 1997. szeptember 6-án az ünnepélyes átadás után 210 diák kezdhette meg tanulmányait az új épületben. Az elképzelések megvalósulásával egy 21. századi elvárásoknak megfelelő komplexum épült fel. A háromszintes épület 24 000 m² területen fekszik, szabálytalan háromszög alakú. A berendezése korszerű. Az osztálytermekben modern padok és székek szolgálják a tanulóifjúság kényelmét. Minden teremben mosdó lett kialakítva. A szaktanterem (biológia, fizika, kémia, nyelvi, számítástechnika) mellett planetárium és egy minden igényt kielégítő könyvtár segíti a tanárok és diákok munkáját. A tornaterem átadására 2002 májusában került sor. Az iskolaépítés a kollégium felépítésével válik majd befejezetté, melynek alapját – reményeink szerint – 2003 tavaszán rakják le.

A gimnáziumot dr. Harmati Béla evangélikus püspök avatta fel és a szalagot átvágva, az épület kulcsát átnyújtotta dr. Roncz Béla igazgatónak.

Azóta 6 év telt el. Jelenlegi diáklétszámunk 576 fő. Az ide jelentkezők – életkoruktól függően – 8, 6 és 4 évfolyamos képzésre nyerhetnek felvételt. Az oktató-nevelő munkában 55 pedagógus, lelkész és hitoktató vesz részt. Intézményünk alapvető célja felkészíteni növendékeinket a sikeres érettségi vizsgára és felsőfokú tanulmányok folytatására. Ezt hivatottak elősegíteni azok a fakultációs foglalkozások, amelyek bevezetésére a tanuló igényektől függően az utolsó két évfolyamon kerül sor. A lehetőségek között valamennyi közismereti tárgy helyet kap. (A tantárgyfelosztást a cikk végén található táblázat tartalmazza.) Törekszünk arra, hogy az általunk közvetített általános alapműveltséget megalapozó ismeretek széles skáláját biztosítsuk. Olyan keresztény

értékrendet kívánunk közvetíteni, amely biztosítja tanítványaink számára, hogy társadalmunk szilárd erkölcsű, értékes tagjává váljanak. Ezt tükrözi az iskola pedagógiai programjának *Nevelési-oktatási* alapelvek című fejezete.

A hétfői áhítatok, a heti 2 hittanóra (felekezeti hovatartozástól függően), az egyházi ünnepek, a csendesnapok hozzájárulnak a célként megfogalmazott keresztény közösség kialakításához. Erősítik az Istenben való hitet és szeretetet. Ezen alkalmak ösztönzik diákjainkat a keresztény emberhez méltó életforma vállalására.

Céljaink megvalósításában meghatározó szerep jut a tanárnak és a tantestületnek. Jó példával és pozitív hozzáállással kell tanítványaink előtt járni a tudás és a hit értékeit képviselve. Reméljük, hogy az előttünk álló évek során sikerül felnőni elődeinkhez.

Tantárgyfelosztás

TANTÁRGYAK	OSZTÁLYOK							
	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Magyar	5	4	4	4	4	4	4	4
Történelem	4	3	2	2	2	2	3	3
Filozófia	–	–	–	–	–	–	1	1
Angol nyelv	3	3	4	4	4	4	4	4
Német nyelv	3	3	4	4	4	4	4	4
Latin nyelv	–	–	3	3	–	–	–	–
Matematika	4	4	4	4	4	4	4	4
Fizika	–	–	2	2	2	2	2	2
Kémia	–	–	2	2	2	2	–	–
Földrajz	–	–	2	2	2	2	–	–
Biológia	3	3	2	2	2	2	2	2
Rajz	2	2	2	2	1	1	1	1
Testnevelés	2	2	2	2	2	2	2	2
Informatika	1	1	1	1	1	1	1	1
Ének	2	2	1	1	1	1	–	–
Hittan	2	2	2	2	2	2	2	2

Jegyzetek

¹ Az egyes iskolák esetleges előzményeivel itt nincs terünk foglalkozni.

² Pl. Csengey Gusztáv a jénai egyetem hallgatója volt, Micsinay János teológiai tanulmányait Pozsonyban fejezte be. Bolla Lajos, aki 12 évig állt az iskola élén, a kolozsvári egyetemen végezte tanulmányait.

³ Petőfi Múzeum Történelmi Dokumentáció 88.15.18. – 1874. júl. 29. jkv.

⁴ Szelényi Ödön: *A magyar evangélikus iskolák története a reformációtól napjainkig*. Pozsony: Grafikai Műintézet, 1917. 145. o.

⁵ Szelényi Ödön: *A magyar evangélikus iskolák története a reformációtól napjainkig*. Pozsony: Grafikai Műintézet, 1917. 147. o.

⁶ Sajnos a tanári ülések dokumentumai elvesztek.

⁷ Az Aszódi Evangélikus Gimnázium Értesítője 1908–1909.

⁸ *Művelődéstörténeti tanulmányok*. Szerk.: Farkas Rozália. Szentendre: Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, 1996. 318–319. o.

⁹ Évkönyv 1891/92. 5. o.

¹⁰ Idézet az Alapító Okiratból.

Irodalom

Az aszódi evangélikus gimnázium értesítője I. 1868–1889.

Az aszódi evangélikus gimnázium értesítője II. 1889–1900.

Az aszódi evangélikus gimnázium értesítője III. 1900–1908.

Az aszódi evangélikus gimnázium értesítője IV. 1908–1914.

Az aszódi evangélikus gimnázium évkönyve 1997–1998.

Iskolák, tanítók, tanárok a Galga völgyében a 19. század végéig. Szerk.: Asztalos István. Aszód: Petőfi Múzeum, 1978.

Kisváros a Galga mentén. Szerk.: Asztalos István. Aszód: Aszód Város Önkormányzata, 1997.

Művelődéstörténeti tanulmányok. Szerk.: Farkas Rozália. Szentendre: Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, 1996.

Szelényi Ödön: *A magyar evangélikus iskolák története a reformációtól napjainkig*. Pozsony: Grafikai Műintézet, 1917.

Források

Aszódi Evangélikus Egyház Irattára – Protocollum – 1869. júl. 4. jegyzőkönyv

Aszódi Evangélikus Egyház Irattára – Protocollum IV. – 1875. jan. 25. jkv.

Aszódi Evangélikus Egyház Irattára – Protocollum – 1878. márc. 24. jkv.

Aszódi Evangélikus Egyház Irattára – számozatlan irat

Evangélikus Országos Levéltár Pestmegyei Esperességi Iratok 1863. 14.

Petőfi Múzeum Történeti Dokumentáció 88.15.18. – 1871. aug. 14. jkv.

Petőfi Múzeum Történeti Dokumentáció 88.15.18. – 1874. júl. 29. jkv.

Petőfi Múzeum Történeti Dokumentáció 88.15.18. – 1884. júl. 9. jkv.

Petőfi Múzeum Történeti Dokumentáció 88.15.18. – 1888. máj. 29. jkv.

Petőfi Múzeum Történeti Dokumentáció 88.15.18. – 1891. aug. 11. jkv.

Petőfi Múzeum Történeti Dokumentáció 88.15.18. – 1893. febr. 3. jkv.

Petőfi Múzeum Történeti Dokumentáció 88.15.19. – 1906. aug. 4. jkv.

Petőfi Múzeum Történeti Dokumentáció 88.15.19. – 1908. szept. 29. jkv.